

МИЗДРЕНКО Оксана
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри
медико-біологічних дисциплін і
валеології

mizdrebko_oksana@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3996-5825>

ID: W-5172-2018

Університет Григорія Сковороди в
Переяславі,
вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав, Київська обл., Україна,
08401.

ГОДУН Наталія,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри
медико-біологічних дисциплін і
валеології

godunnataliya@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-4628-3061>

ID: W-5190-2018

Університет Григорія Сковороди в
Переяславі,
вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав, Київська обл., Україна,
08401.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІКА О.І. ДУШЕЧКІНА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ КИЄВА

Досліджуючи історію започаткування, становлення та розвитку вітчизняної сільськогосподарської науки, можемо стверджувати, що аграрна наука бере початок від освітніх закладів, адже в другій половині XVIII ст. - на початку XX ст. саме на наукові установи (показові сади, лабораторії, дослідні поля) було покладено завдання закріплення отриманих студентами в навчальному процесі знань.

Серед когорти видатних вітчизняних науковців, які досягли вагомих результатів у науково-педагогічній діяльності, є постать видатного вченого,

дійсного члена Української Академії Наук - Олександра Івановича Душечкіна (1874-1956 рр.).

О.І. Душечкін увійшов в історію не лише як видатний вчений- енциклопедист, що з однаковою майстерністю досліджував питання фізіології живлення сільськогосподарських рослин, мікробіології і агрохімії, агрофізіології і ґрунтознавства, а і як видатний педагог, чия практична діяльність мала вирішальне значення для підвищення рівня і ролі агрохімічних знань для практиків сільського господарства.

Талановитий учитель із надзвичайними педагогічними здібностями зумів створити першу в Україні агрохімічну наукову школу, яка дала світові плеяду видатних вчених. Встановлено, що О.І. Душечкін має великі заслуги в підготовці наукових кадрів для сільського сільськогосподарської освіти в Українській РСР. За свою 35-річну педагогічну діяльність О.І. Душечкін підготував декілька поколінь агрономів, агрохіміків, фізіологів рослин та ґрунтознавців. Його загально визнану школу пройшли багато десятків учених, які продовжили справу вчителя, працюючи в наукових установах і ВНЗ у різних регіонах нашої країни.

У статті зроблена спроба відтворити педагогічну діяльність видатного вченого, засновника відомої агрохімічної школи, академіка О.І. Душечкіна (1874-1956 рр.), досліджено його внесок в підготовку фахівців галузі сільського господарства, виявлено та проаналізувано зміст науково-педагогічної діяльності О.І. Душечкіна, висвітлено педагогічні погляди вченого щодо підвищення якості сільськогосподарської освіти.

Плідна і різнопланова діяльність вченого спонукає сьогодні в процесі відтворення історії аграрної науки та сільськогосподарської освіти в Україні до більш глибокого історико-аналітичного дослідження його життя і творчості з залученням нових архівних матеріалів та літературних джерел про вчених-аграріїв, співробітників, сучасників вченого.

Ключові слова: академік, агрохімія, фізіологія рослин, ґрунтознавство, аспірантура, педагогічна діяльність

PEDAGOGICAL ACTIVITY OF ACADEMICIAN OI DUSHECHKIN IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF KYIV

Studying the history of the establishment, formation and development of domestic agricultural science, we can assert that agricultural science originates from educational institutions, because in the second half of the XVIII century - at the beginning of the twentieth century it was scientific institutions (demonstration gardens, laboratories, research fields) that were entrusted with the task to consolidate the knowledge obtained by students in the educational process.

Among the cohort of outstanding national scientists, who achieved significant results in scientific and pedagogical activity, there is a figure of an outstanding scientist,

full member of the Ukrainian Academy of Sciences - Olexandr Ivanovych Dushechkin (1874-1956).

O.I. Dushechkin has entered the history not only as a notable scientist-encyclopedist, who masterfully investigated issue of physiology of plants nutrition, microbiology and agrochemistry, agrophysiology and soil science, but also as an outstanding teacher, whose practical activity was decisive for improvement of agrochemical knowledge for practical workers in agriculture.

Talented teacher with exceptional teaching abilities managed to create the first agrochemical scientific school in Ukraine, which gave the world a pleiad of outstanding scientists. It is established that O.I. Dushechkin had great merits in training scientific personnel for agricultural education in Ukrainian Soviet Socialist Republic. During his 35-year pedagogical activity O.I. Dushechkin prepared several generations of agronomists, agrochemists, plant physiologists and soil scientists. Many tens of scientists passed through his recognized school and continued the work of the teacher, working in scientific institutions and universities in different regions of our country.

The article is an attempt to reproduce pedagogical activity of an outstanding scientist, founder of famous agrochemical school, academician O.I. Dushechkin (1874-1956), his contribution to training of agricultural specialists was studied, the content of scientific and pedagogical activity of O.I. Dushechkin was revealed and analyzed, and the scientist's pedagogical views on improvement of agricultural education quality were covered.

Fruitful and versatile activity of the scientist provokes today in the process of reproduction of the history of the agrarian science and agricultural education in Ukraine to more deeply research his life and work using new archival materials and literary sources on agricultural scientists, workers, contemporaries of the scientist.

Keywords: *academician, agrochemistry, plant physiology, soil science, postgraduate studies, teaching activities*

Постановка проблеми. Серед когорти видатних вітчизняних науковців, які досягли вагомих результатів у науково-педагогічній діяльності, є постать видатного вченого, дійсного члена Української Академії Наук – Олександра Івановича Душечкіна (1874-1956 рр.).

О.І. Душечкін увійшов в історію не лише як видатний вчений-енциклопедист, що з однаковою майстерністю досліджував питання фізіології живлення сільськогосподарських рослин, мікробіології і агрохімії, агрофізіології і ґрунтознавства, а й як видатний педагог, чия практична діяльність мала

вирішальне значення для підвищення рівня і ролі агрохімічних знань для практиків сільського господарства.

Талановитий учитель із надзвичайними педагогічними здібностями зумів створити першу в Україні агрохімічну наукову школу, яка дала світові плеяду видатних вчених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує тенденцію до розширення суті історико-педагогічних надбань минулого (І. Бех, Л. Бондар, М. Сметанський, Г.М. Господаренко). У численних наукових працях дослідників В.М. Пересипкіна, А.Т. Калачикова, О.В. Лазурського, Е.І. Шконде та ін., аналізуються окремі аспекти діяльності Київської агрохімічної наукової школи та науково-педагогічної діяльності її керівника. Багато зроблено в цьому напрямі учнями наукової школи О.І. Душечкіна: П.А. Власюком, П.А. Гірко, М.Б. Гілісом, В.С. Денисієвським, І.Л. Колошею. В останні роки з'явився масив праць за авторством В.А. Вергунова, М.М. Городнього, Е.Г. Дегодюка, О.П. Анікіної, О.Г. Маслак, в яких висвітлюється багатогранна науково-педагогічна діяльність академіка О.І. Душечкіна.

Плідна і різнопланова діяльність вченого спонукає сьогодні в процесі відтворення історії аграрної науки та сільськогосподарської освіти в Україні до більш глибокого історико-аналітичного дослідження його життя і творчості з залученням нових архівних матеріалів та літературних джерел про вчених-аграріїв, співробітників, сучасників вченого.

Мета статті – виявити та проаналізувати зміст науково-педагогічної діяльності О.І. Душечкіна, висвітлити педагогічні погляди вченого щодо підвищення якості сільськогосподарської освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи історію започаткування, становлення та розвитку вітчизняної сільськогосподарської науки, можемо стверджувати, що аграрна наука бере початок від освітніх закладів, адже в другій половині XVIII ст. – на початку XX ст. саме на наукові установи

(показові сади, лабораторії, дослідні поля) було покладено завдання закріплення отриманих студентами в навчальному процесі знань. Окрім того, таким чином робилася спроба розвинути в них власну думку щодо потреб сільського господарювання [1 с. 79].

О.І. Душечкін є одним із передових учених нашої країни, невтомних фундаторів і послідовників добре організованої дослідної справи, борцем за проведення глибоко теоретичних досліджень і узагальнень. Учений завжди підтримував тісний зв'язок із колгоспно-радгоспною практикою, часто виступав із популярними лекціями і статтями, був наставником і консультантом великої кількості агрономів і майстрів землеробства республіки. Окрім того, О.І. Душечкін має великі заслуги в підготовці наукових кадрів для сільського господарства нашої країни та є одним з організаторів вищої сільськогосподарської освіти в Українській РСР. За свою 35-річну педагогічну діяльність О.І. Душечкін підготував декілька поколінь агрономів, агрохіміків, фізіологів рослин та ґрунтознавців. Його загально визнану школу пройшли багато десятків учених, які продовжили справу вчителя, працюючи в наукових установах і ВНЗ у різних регіонах нашої країни.

Як і в кожного викладача вищої школи, педагогічна діяльність О.І. Душечкіна складалася із читання лекцій, ведення лабораторних і практичних занять, керівництва науково-дослідною роботою студентів і аспірантів. У той час, коли для багатьох видатних науковців читання лекцій становило певні труднощі, виклад матеріалу у багатьох з них був надто науковим, важким, іноді мало зрозумілим для студентів, то викладацька діяльність О.І. Душечкіна не була позначена такими проблемами. О.І. Душечкін був прекрасним педагогом допомагав кожному студенту, цікаво й дохідливо подавав навчальний матеріал. Кожна його лекція була наповнена фактами і зрозуміла кожному присутньому в аудиторії. За вміння в доступній формі викладати наукові курси студенти по-справжньому шанували і любили вченого, як педагога, прагнули слухати саме

його лекції з агрохімії. Щодо деяких інших викладачів, то навіть анонімний лист академік отримав від студентів III курсу КСІ з проханням надати студентам гідного викладача, який би був відданий справі, виклад матеріалу проводив на науковій основі [8, арк. 1-2].

Досліджуючи педагогічну діяльність О.І. Душечкіна в Інституті рукопису Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського, ми виявили матеріали лекцій ученого (40-50-і рр. XX ст.): «Роль мікроорганізмів у родючості ґрунту і живленні рослин; Дія азотних добрив; Калійні солі; Мікроелементи; Мобілізація фосфорної кислоти в ґрунті; Органічні добрива, Проникність корисних речовин у клітину рослини в цілому; Система добрив у господарствах різних напрямків; Слабокислі витяжки; Фосфорні добрива [7, арк. 3, 4, 6].

Як бачимо, О.І. Душечкін викладав студентам головним чином українською мовою, якою він добре володів. Прагнучи удосконалити свої знання української мови, вчений упродовж з 1 січня – по 6 квітня 1925 р. прослухав цикл курсів українознавства (українську мову), що проходив при Управлінні уповноваженого по досвідній справі Київського краю, успішно склав іспит з української мови 7 квітня 1925 р. спеціально створеній комісії в присутності представника Київської губнаросвіти [7, арк. 1].

Крім лекцій, в особистому архіві вченого містяться також плани лабораторних дослідів, програми виробничої практики для студентів, екзаменаційні відомості студентів 3-го курсу КСІ, програма курсу агрохімії для аспірантів, а також відомості про роботу державної екзаменаційної комісії та екзаменаційні білети для студентів агрономічного факультету КСІ 3-го й 5-го курсів [8, арк. 1-8].

Найповніше виявився педагогічний талант О.І. Душечкіна в керівництві майбутніми науковими співробітниками – аспірантами. Вчений дуже відповідально ставився до підготовки наукових кадрів в аспірантурі. Тези доповіді О.І. Душечкіна на тему «О подготовке аспирантуры в сельско-хозяйственных

учреждениях Украины» містять ґрунтовні висновки, зауваження і пропозиції вченого стосовно зазначеного питання.

О.І. Душечкін наголошував, що стан підготовки аспірантів в галузі сільськогосподарських дисциплін станом на 50-і рр. ХХ ст. є недостатнім як в кількісному відношенні, так і якісному. Підготовка аспірантів із сільськогосподарських спеціальностей, як констатував учений, здійснювалася двома шляхами: ВНЗ сільськогосподарського напрямку та науково-дослідними інститутами різноманітних відомств і підпорядкувань. О.І. Душечкін наводить точні дані стосовно кількості аспірантів, які готувалися вище згаданими установами. На той період налічувалось усього 60 аспірантів, із них у ВНЗ готувалося до 35 осіб.

1. У ВНЗ: 19 осіб – першого року навчання, 11 осіб – другого року навчання, 5 осіб – третього року навчання;

2. У науково-дослідних установах: 6 осіб – першого року навчання, 7 осіб – другого року навчання, 2 особи – третього року навчання [8, арк. 8].

Зазначена кількість аспірантів, за висновками вченого, аж ніяк не могла задовольнити потреб як ВНЗ, так і науково-дослідних установ в майбутніх наукових співробітниках. А якщо ще врахувати й те, що значний відсоток аспірантів втрачається до кінця навчання або ж, в результаті, не захищає дисертації на здобуття ступеня кандидата наук, то це може суттєво позначитися на підготовці висококваліфікованих кадрів науково-дослідної роботи так і фахівців в галузі сільського господарства.

О.І. Душечкін наголошував на основних причинах такого незадовільного стану підготовки аспірантів. До них, перш за все, він відносив:

- неналежне матеріальне становище, особливо сімейних науковців;
- випадковий склад аспірантури (люди, які не прагнули до науково-дослідницької роботи, а переслідували якусь іншу мету).

Олександр Іванович Душечкін звертав увагу на те, що якість підготовки аспірантів, головним чином залежить як від професійності та кваліфікованості наукових керівників, так і самих вступників до аспірантури. Щодо керівництва науково-дослідницькою роботою аспірантів, то вчений зазначав: краще здійснюється цей процес у ВНЗ, порівняно з іншими науково-дослідними установами. Оскільки у ВНЗ був більший вибір керівників з ученими ступенями і званнями, тоді як у науково-дослідних установах на той час майже не було працівників із докторським ступенем чи професорським званням, а науковці з кандидатським ступенем не завжди могли забезпечити належну підготовку аспірантів.

Друга проблема, що обумовлює якість підготовки вищих кваліфікованих кадрів, – це основний контингент вступників до аспірантури, ступінь їх загального розвитку, схильність до науково-дослідницької роботи чи педагогічної діяльності. За висновками О.І. Душечкіна, ці характеристики вступників, теж не зовсім відповідали вимогам, які тоді ставилися перед майбутніми науковими працівниками. Це, на думку вченого, у першу чергу було пов'язано з випадковістю їх підбору. Тому О.І. Душечкін підкреслював, що необхідно якомога відповідальніше підходити до відбору майбутніх аспірантів. Першочерговим, що потрібно зробити в цьому напрямку, це рекомендувати до вступу в аспірантуру найбільш обдарованих студентів, яких кафедри ВНЗ повинні визначати ще з перших років навчання, спостерігаючи за участю студентів у наукових гуртках, звертаючи увагу на коло інтересів майбутніх науковців під час занять, водночас надаючи їм можливість брати участь у науково-дослідній роботі кафедри [8, арк. 5].

Окрім перелічених заходів, на переконання О.І. Душечкіна, необхідно також підвищувати вимоги до вступників в аспірантуру. Зокрема, замість реферату, який на той час був обов'язковим при вступі до аспірантури, слід впроваджувати наявність у майбутніх аспірантів друкованої праці, на основі якої вже можна було б зробити певний висновок про загальний розвиток бажаючих вступити до

аспірантури та про їхні прагнення і реальні здатності до наукової роботи. Водночас учений наголошував і на те, що слід підвищувати вимоги при складанні вступних іспитів зі спеціальності, а особливу увагу слід звертати на рівень володіння майбутнього аспіранта іноземними мовами. На іспиті зі спеціальності необхідно з'ясовувати, наскільки вступник орієнтується в допоміжних дисциплінах (наприклад, за спеціальністю в агрохімії, у ґрунтознавстві, хімії та фізіології рослин) [6, с. 40].

О.І. Душечкін стверджував, що підготовка аспірантів по можливості, повинна базуватись на їхній самостійності. Серед основних видів навчальної діяльності майбутніх науковців вчений надавав перевагу таким методам навчання як широка постановка семінарів для аспірантів, які б поєднувались із звітами аспірантів, обговоренням цих звітів. А от лекції в аспірантурі, на думку О.І. Душечкіна, повинні проводитися лише для обмеженої кількості слухачів [8, арк. 5].

Не менш важливим елементом у підготовці аспірантів учений вважав належне обладнання кафедр, лабораторій, наявність достатньої кількості дослідних ділянок та вегетаційних будинків. За глибоким переконанням О.І. Душечкіна, обладнання повинно бути на такому рівні, щоб у повній мірі забезпечити аспіранту можливість оволодіти всіма найновішими способами дослідження у відповідній галузі науки. Це питання на той час викликало великі труднощі для сільськогосподарських ВНЗ і для науково-дослідних установ, особливо зважаючи на те, що основну кількість обладнання вони втратили під час фашистської окупації. Після Великої Вітчизняної війни потрібно було відновлювати не лише відповідне облаштування для науково-дослідницької діяльності, а й забезпечити аспірантів достатньою кількістю наукової літератури, особливо іноземної, оскільки наповнення бібліотек у той час було на досить низькому рівні.

Таким чином, О.І. Душечкін наголошував, що забезпечення належної підготовки майбутніх наукових кадрів є запорукою у вирішенні першочергових

завдань, що стояли перед науковцями в галузі сільського господарства. Учений особисто проводив велику роботу з підготовки молодих наукових кадрів, це полягало, перш за все, в керівництві науковими роботами, у рецензуванні кандидатських і докторських дисертацій.

У фондах ННСГБ НААН міститься ряд авторефератів дисертацій, керівником, яких був академік О.І. Душечкін:

1. Подолич Т.Я. – «Влияние удобрений на урожай и качество многолетних трав в травопольном севообороте». У цій роботі було вивчено вплив окремих видів добрив і їх комбінацій на врожай і якість травосуміші конюшини з тимофіївкою в умовах двох ґрунтових відмінностей.

2. Баришполь О.Я. – «Влияние удобрений на урожай и качество сераделлы как кормовой и сидеральной культуры в условиях Полесья УССР». Де було висвітлено вивчення впливу окремих видів, форм і комбінацій добрив на урожай і якість середели як кормової та сидеративної культури в умовах Полісся УССР.

3. Колобова М.Л. – «Украинские фосфориты, их химический состав и агрохимическая характеристика». Дослідницею було вивчено ефективність ізюмського, кролевецького і подільського фосфоритів для того, щоб на основі узагальнених дослідних даних надати рекомендації по їх використанню у виробництві.

4. Колоша О.І. – «Влияние удобрений и известкования на урожай и качество кукурузы на дерново-подзолистых почвах». У цій роботі дослідником було вивчено вплив органічних і мінеральних добрив і їх поєднань на особливості росту і розвитку кукурудзи та інтенсивність її дозрівання.

5. Волинська У.М. – «Влияние отдельных форм калийных удобрений на урожай зерна и качество кормового люпина». Авторці на основі проведених досліджень, під керівництвом О.І. Душечкіна, вдалося зробити висновки, що застосування калійних добрив під культуру кормового люпину, разом з

використанням фосфорнокислих добрив є досить ефективним засобом і може бути рекомендоване для застосування в районах Полісся.

6. Беліма Н.І. – «Влияние удобрений на урожай и качество картофеля при квадратно-гнездовом способе посадки». Мета даної роботи – з'ясування найбільш ефективних прийомів застосування органічних і мінеральних добрив під картоплю при квадратно-гнездовому способі посадки.

7. Пироженко Г.С. – «Накопление органического вещества под однолетними растениями при разных способах обработки почвы». У цій роботі шляхом експериментальних досліджень у лабораторних і польових умовах було з'ясовано питання про вплив різних способів обробки ґрунтів на накопичення органічних речовин під однорічними рослинами на деяких ґрунтових відмінностях України.

Ще ряд авторефератів науковців, що працювали під безпосереднім керівництвом О.І. Душечкіна, нами віднайдено і в Інституті рукопису Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського в особистих фондах вчених: А.В. Омелянчука на тему: «Дози добрив для високих урожаїв цукрового буряку»; І.Е. Шевчишина на тему: «Формування врожаїв та надходження поживних речовин у картоплю»; О.М. Добряк на тему: «Зміни фізичних властивостей в дуже солончакових сіроземах у процесі їх освоєння в умовах зрошувального господарства Чуйської долини Киргизької РСР»; А.С. Піскунової на тему: «Магнієвий змійовик Краснодарського краю як добрива під цукровий буряк»; В.Д. Гатунько на тему: «Зміст та якісний склад органічної речовини в ґрунтах різного ступеня окультурення»; О.Ф. Ушакова «Сучасні типи бурякокомбайнів та їх агротехнічна оцінка» [6, с. 200, 207, 215].

Окрім того, плідно займаючись педагогічною діяльністю, надаючи велике значення в першу чергу самоосвіті, О.І. Душечкін не стояв осторонь громадського життя. Впродовж своєї багаторічної науково-педагогічної діяльності вчений брав активну участь у різноманітних наукових, професійних і громадських організаціях як у дореволюційний період, так і в подальші роки свого життя. З 1918 р. по

1921 р. О.І. Душечкін був головою Союзу агрономів (Агросоюз), членом бюро науково-технічної секції Союзу робітників землі і лісу, головою секції наукових робітників. З 1922 р. по 1928 р. – учений був членом бюро наукової секції працівників землеробства, членом президії Київського агрономічного товариства, головою агрохімічної секції Київського відділення товариства ім. Менделєєва, членом товариства з розповсюдження наукових і політичних знань, головою українського відділення Всесоюзного сільськогосподарського товариства, головою правління будинку вчених [3, с. 53]. Водночас академік О.І. Душечкін брав участь у роботі Київського товариства грамотності та Київського товариства розповсюдження середньої і вищої освіти серед народу [6, арк. 201].

У своїй багаторічній педагогічній діяльності О.І. Душечкін велику увагу приділяв як освіті, так і самоосвіті. Працюючи у вищій школі, виховуючи покоління молодих науковців, учений безперервно займався вдосконаленням своїх особистих знань, вивчаючи наукову діяльність відомих учених у галузі сільськогосподарства.

Безперечним є той факт, що в одній особі поєдналися такі багатогранні якості вченого, педагога-методиста, рецензента і громадського діяча. До цього слід додати, що авторитет О.І. Душечкіна як педагога і науковця тримався і на особистих якостях: інтелігентності, скромності, делікатності, чесності, порядності і чуйності. За роки педагогічної роботи у вищих навчальних закладах академік О.І. Душечкін виховав не одне покоління агрономів, агрохіміків та ґрунтознавців. Його наукова школа ствердилася розробкою теорії та практики живлення сільськогосподарських культур, кругообігу поживних речовин, зберігання та використання органічних добрив, упровадження ефективних технологій використання добрив [7, с. 35].

Серед представників цієї школи найбільшу славу і визнання здобув учень О.І. Душечкіна – академік П.А. Власюк – президент Української академії сільськогосподарських наук, директор Інституту фізіології рослин та біохімії,

завідувач кафедри агрохімії УСГА, видатний український учений ХХ ст. у галузі фізіології живлення рослин, агрохімії, ґрунтознавства, біохімії, мікробіології. Йому належить ціла низка фундаментальних наукових праць з питань кореневого та некореневого живлення рослин, застосування добрив. П.А. Власюк вважається основоположником учення про роль мікроелементів у розвитку рослин в Україні. Ним було проведено вивчення біологічної ролі мікроелементів (марганцю, цинку, бору, йоду, цезію, ванадію та ін.) у життєдіяльності рослин і їх застосуванні в сільському господарстві. Особливу увагу П.А. Власюк приділяв створенню нових, більш ефективних і економічно вигідних добрив з мікроелементами. Під його керівництвом велися масштабні дослідження біологічної ролі мікроелементів на рівні цілого рослинного організму, а також на клітинному, субклітинному і молекулярному рівнях [6, с. 35].

Професор П.А. Гірко впродовж 1930-1968 рр. вивчав процеси нітрифікації, а також мобілізації та іммобілізації фосфорної кислоти в ґрунті, розробив систему вдобрення тютюну, проса та гречки.

Професор В.С. Денисієвський, доценти М.Б. Гіліс, І.С. Миронівський значну увагу у своїх дослідженнях приділяли використанню добрив, пошукам їх нових видів та ефективного їх використання.

Професор І.Л. Колоша поєднував педагогічну роботу з науковою, працюючи за сумісництвом і у КСІ, і в Українському інституті землеробства. Його дослідження були спрямовані на вивчення біологічних особливостей цукрових буряків, озимої пшениці, гречки та розробку системи застосування добрив. Значна робота І.Л. Колошею була виконана по вивченню ефективності застосування фосфоритного борошна, розробці умов заміни суперфосфату цим добривом. За результатами досліджень ним, під керівництвом О.І. Душечкіна, була захищена вищезгадана дисертація і у співавторстві видана монографія «Добрива та їх використання», за яку вченому була присуджена премія ім. Д.М. Прянишникова Кабінету Міністрів СРСР [1, с. 81].

Висновки. Здійснений аналіз науково-організаційної роботи та педагогічної діяльності академіка О.І. Душечкіна із становлення та розвитку агрохімічної науки в Україні дозволив об'єктивно оцінити перспективність його наукових ідей та масштабність педагогічної спадщини науковця. Встановлено, що наукові праці вченого мають і в наш час вплив на розвиток таких напрямів у галузі сільського господарства як агрохімія, ґрунтознавство, фізіологія рослин. Проаналізовано значний внесок О.І. Душечкіна у розвиток сільськогосподарської дослідної справи у 20-30-ті рр. ХХ ст., саме тоді, коли відбувалося становлення цієї галузі знань та створення розгалуженої мережі дослідних установ. Доведено, що багаторічна науково-педагогічна діяльність Олександра Івановича Душечкіна мала величезний вплив як на розвиток сільськогосподарської освіти в Радянській Україні, так і створення агрохімічної школи на сучасних наукових засадах.

Список використаних джерел та літератури

1. Вергунов В.А. Олександр Іванович Душечкін – славетний вчений, агрохімік і фізіолог рослин, педагог. *Агроекологічний журнал*. 2004. № 4. С. 79-81.
2. Вергунов В.А. Нариси з історії аграрної науки, освіти та техніки. УААН, ДНСГБ. Київ : Аграр. наука, 2006. 492 с.
3. Маслак О. Г. Про наукову школу академіка О. І. Душечкіна. *Наукові сільськогосподарські бібліотеки в ХХІ столітті* : тези доп.наук.-практ.конф. / ЦНСГБ УААН; [ред. кол. : В. А. Вергунов (відп. ред.) та ін.]. Київ : Нора-Друк, 2002. С. 52-54.
4. Видатні вчені Національної Академії Наук України: особові архівні та рукописні фонди академіків і членів-кореспондентів у НБУ ім. В.І. Вернадського (1918-1998): путівник.
5. Власюк П.А. Досягнення сільськогосподарської науки за роки радянської влади. Київ., 1953. 72 с.
6. Власюк П.А. Розвиток агрономічної хімії та ґрунтознавства нашої вітчизни. Київ : Київський держ. ун-т, 1954. 48 с.
7. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: Ф. XXVI. Особовий фонд О.І. Душечкіна. Оп. 220. Душечкін О.І. Завдання науково-дослідної роботи в с. г. вузах у зв'язку з 4-ю п'ятирічкою, арк. 3.
8. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: Ф. XXVI. Особовий фонд О.І. Душечкіна. Оп. 193. Тезиси доклада Действительного чл. АН УРСР А.И. Душечкина «О подготовке

аспирантуры в с.-х. вузах и научно-исследовательских учреждениях Украины», арк. 1-8.

References

1. Verhunov V.A. (2004. № 4). Oleksandr Ivanovych Dushechkin - slavetnyi vchenyi, ahrokhimik i fiziolog roslin, pedahoh. [Alexander Ivanovich Dushechkin - a famous scientist, agrochemist and plant physiologist, teacher]. Ahroekologichnyi zhurn [Agroecological journal]. S. 79-81.

2. Verhunov V. A. 2006. Narysy z istorii ahrarnoi nauky, osvity ta tekhniky [Essays on the history of agricultural science, education and technology]. UAAN, DNSHB. Kyiv : Ahrar. nauka, 492 s.

3. Maslak O. H. (2002). Pro naukovu shkolu akademika O.I. Dushechkina [About the scientific school of academician OI Dushechkin]. *Naukovi silskohospodarski biblioteki v XXI stolitti* [Scientific agricultural libraries in the XXI century]: tezy dop.nauk.-prakt.konf. / TsNSHB UAAN; [red. kol. : V. A. Verhunov (vidp. red.) ta in.]. Kyiv. : Nora-Druk, S. 52-54.

4. Vydadni vcheni Natsionalnoi Akademii Nauk Ukrainy: osobovi arkhivni ta rukopysni fondy akademikiv i chleniv-korespondentiv u NBU im. V.I. Vernadskoho (1918-1998): putivnyk.

5. Vlasiuk P.A. Dosiahnennia silskohospodarskoi nauky za roky radianskoi vlady [Achievements of agricultural science during the years of Soviet rule]. Kyiv, 1953. 72 s.

6. Vlasiuk P.A. Rozvytok ahronomichnoi khimii ta hruntoznavstva nashoi vitchyzny [Development of agronomic chemistry and soil science of our homeland]. Kyiv : Kyivskyi derzh. un-t, 1954. 48 s.

7. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho. F. XXVI. Osobovy fond O.I. Dushechkina. Op. 220. Dushechkyn O. I. Zavdannia naukovo-doslidnoi roboty v s. h. vuzakh u zviazku z 4-yu piatyrychkoiu, ark. 3.

8. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho. F. XXVI. Osobovy fond O.I. Dushechkina. Op. 193. Tezisy doklada Deistvytelnoho chl. AN URSSR A. Y. Dushechkina «O podhotovke aspyrantury v s.-h. vuzakh y nauchno- yssledovatelskykh uchrezhdeniyakh Ukrainy», ark. 1-8.

Рецензенти:

Коваленко Н.П., д.і.н., с.н.

Анненкова Н.Г., д.і.н., доцент

Надійшла до редакції 12.09.2021 р.